Anmärkningsvärda fynd av småfjärilar (Microlepidoptera) i Sverige 2003

INGVAR SVENSSON

Svensson, I.: Anmärkningsvärda fynd av småfjärilar (Microlepidoptera) i Sverige 2003. **[Remarkable records of Microlepidoptera in Sweden during 2003.]** – Entomologisk Tidskrift. 125 (1-2): 43-53. Uppsala, Sweden 2004. ISSN 0013-886x.

The series of annual compilations of remarkable records of Microlepidoptera is continued for the 31th year. The winter started early with snow in Scania already on 19th October (2002) but then continued more as usually in south Sweden with mild weather, except in February, when hard frost on snowless ground occurred occasionally. Spring arrived at normal time but was rapidly followed by summer weather throughout June-August. The summer was unusually warm and dry, though not as extreme as in 2002. However, the moth supply diminished rapidly already in July which is difficult to explain. Possibly the weather was too fine. Most miners were also more or less absent during the autumn, following the decline previous year, but with remarkable local exceptions. Again the winter appeared early with –10 ℃ at Kristianstad already on 24th October and this month was even colder than the following November. In spite of the cold spell, larvae and pupae of *Phyllonorycter platani* (Staudinger) had survived in their mines. Two species are reported new to Sweden: *Cameraria ohridella* (Deschka & Dimic, 1986) found as numerous mines, and *Herpetogramma licarsisalis* (Walker, 1859), collected already in 2000. The unknown *Monochroa* species (reported by Svensson 2000) has to be deleted. At present 1689 species of Microlepidoptera are known from Sweden.

I. Svensson, Vivedalsvägen 10, Österslöv, SE-291 94 Kristianstad, Sweden.

Inledning

Detta är den 31:a årsrapporten om anmärkningsvärda småfjärilfynd i Sverige. Liksom förut behandlas i ett särskilt avsnitt sådana arter som är särskilt intressanta. Det följs av ett nyinsatt avsnitt om aktuella lokaler och sedvanligt avsnitt om immigration. Förutom vetenskapliga namn används i dessa tre avsnitt även svenska namn enligt Svensson & Palmqvist (1990). Berättelserna om de olika arterna grundas på insamlarnas egna uppgifter. I ett följande avsnitt förtecknas nya landskapsfynd, inklusive de som behandlats i de föregående avsnitten. Insamlare anges här genom förkortningar enligt ZOO-TAX (Cederholm 1978, 1991). Insamlingsår anges endast för fynd före 2003. En förteckning över insamlare följer därefter.

Rapporten bygger på senaste upplagan av fjärilkatalogen (Svensson et al. 1994), med samma systematik och nomenklatur. Nu omnämnda arter uppdateras enligt nyare publikationer. Katalogens numrering används i avsnittet om nya landskapsfynd. Auktorsnamnen utelämnas här.

Vintern började tidigt i södra Sverige med snöfall i Skåne redan 19 oktober (2002) men fortsatte sedan mer som vanligt med mest blidväder fram till februari, som blev ett par grader kallare än normalt med ordentlig barmarksfrost vid något tillfälle. Våren anlände vid någorlunda normal tid och följdes snabbt av sommar med exempelvis +27° i Halland 25 maj. Åtskilliga dagar med högsommartemperatur, över 25°, följde genom juni, juli, augusti med exempelvis 29° i Kristianstad 13 augusti. Sommaren blev alltså

varm, men inte fullt så extrem som 2002 och inte heller lika torr. Varför fjäriltillgången avtog snabbt redan i juli, är svårförklarligt, eller kanske vädret var för bra. Flertalet minerare var också mer eller mindre frånvarande under hösten, något som kan bero på nedgången föregående år, men med märkliga lokala undantag. Exempelvis var det massförekomst av minor av *Ectoedemia subbimaculella*, brunkragad ekdvärgmal, på några 50-åriga planterade parkekar i Österslöv men helt tomt på ekar i närbelägen skog. Återigen kom vintern tidigt i söder med –10 ° i Kristianstad 24 oktober, och oktober blev på sina håll kallare än november. Kontroll av minor av *Phyllonorycter platani*, platanguldmal, visade att larver och puppor överlevt köldknäppen, fast denna sydliga art borde varit särskilt utsatt. Från nordligare delar av landet har inte rapporterats om särskilt anmärkningsvärda väderförhållanden.

Två arter kan rapporteras nya för Sverige: *Cameraria ohridella* Deschka & Dimic, 1986 och *Herpetogramma licarsisalis* (Walker, 1859), insamlad redan 2000. Samtidigt måste den obekanta *Monochroa*-arten (Svensson 2000) strykas. Antalet kända arter småfjärilar i Sverige uppgår nu till 1689.

Hjärtligt tack till alla medverkande till denna berättelse: fjärilsamlare, utlånare av material och rådgivare, ingen nämnd men ingen glömd. Som vanligt bör rapporter för år 2004 lämnas till mig omedelbart efter trettondagen för att hinna publiceras före högsäsongen. Beskrivningar till fler aktuella lokaler med fotografier emotses gärna. Fast det är förstås svårt att komma ihåg att fotografera, när det händer någonting spännande.

Intressantare arter

Heringocrania chrysolepidella (Zeller), avenbokpurpurmal, har i Sverige endast anträffats som fjäril i några få avenboksbestånd i sydöstra Skåne. Vidare fann jag en gång en del minor på avenbok, *Carpinus betulus*, på Stenshuvud 5.VI.1976, mest på träd som stod skuggigt. Att arten även måste kunna leva på hassel, *Corylus avellana*, framgår av att Bengt Å. Bengtsson ljusfångat fjärilar på Öland på lokaler där det inte växer avenbok i närheten, 6 hanar, 2 honor från Torslunda, Hildesborg 10.IV.1999, 2 hanar från Algutsrum, Jordtorp 8.IV.99 och en hane från Torslunda, Skogsby 10.IV.99. Även Mats Lindeborg hade arten, 2 exemplar från Torslunda, Lenstad 23.IV.96, liksom Roland Johansson från Gårdby, sannolikt enbart ljusfångade. Göran Palmqvist hade en hane från avenboksbeståndet i Rönnerum 21.IV.2000. De stod alla felplacerade under *Eriocrania cicatricella* enligt rapportörerna. Man kan förvänta sig att arten finns utbredd över större områden på Öland och kanske också på fastlandet. Det är en tidig art, lika tidig som arterna på björk, men ses de flesta vårar först i slutet av mars.

Stigmella aceris (Frey), lönndvärgmal, hade Carl-Åke Pettersson i massor på insidan av ett uthusfönster under en månad från 20.IV.2003, där han bor i Vr. Väse, Lövhöjden.

Nemophora minimella (D & S), kärrantennmal, brukar som namnet anger flyga på fuktiga ställen med ängsvädd, *Succisa pratensis*, men på det svenska entomologmötets i Skåne exkursion till Brösarps backar på dagen 29.VI upptäckte Bengt Å. Bengtsson att arten satt i blommor av luktvädd, *Scabiosa canescens* på en torr sydsluttning. En hel del exemplar kunde skrapas upp från blommorna. Vid en å nedanför växte visserligen ängsvädd, men inga fjärilar hittades där. En närbesläktad art, *Cauchas rufimitrella*, bäckbräsmeantennmal, har ett liknande märkligt uppträdande. Dels kan den skrapas från bäckbräsma, *Cardamine amara*, vid bäckar men också från backtrav, *Arabidopsis thaliana*, på torra backar. De här djuren borde kanske DNA-testas.

Cameraria ohridella Deschka & Dimic, 1986. Denna art har spritt sig explosionsartat över Europa från den först i början av 1980-talet upptäckta förekomsten i Makedonien. Larven minerar exklusivt bladen av hästkastanj, *Aesculus hippocastanum*, där den gör oregelbundna ovansidiga fläckminor som snart nog blir bruna och kan flyta ihop så att de helt fyller bladen. På eftersommaren kan träden bli helt bruna av andragenerationens angrepp, vilket har förorsakat stora utläggningar i massmedia på kontinenten, där man befarat att träden snabbt skulle dö ut där de utgör ”gröna lungor” i städerna. En utförlig beskrivning av förloppet ges av Deschka (1994). Faran kan dock betraktas som obefintlig, men

många tycker förstås att det är förskräckligt att se dessa bruna kastanjer långt före hösten. I Danmark upptäcktes angrepp 2002 i Köpenhamn med flera platser, även Bornholm, och nu har Magnus Wedelin hösten 2003 i Malmö, Arlöv, Lund och Bjärred hittat minor med larver, som förhoppningsvis ger fjärilar efter övervintringen. I Landskrona har Carl-Axel Gertsson också hittat minor. Förpuppning sker i minan och puppan går ut på bladets översida vid kläckningen. Inga angrepp har ännu kunnat upptäckas i Kristianstad med sina kastanjealléer, men man kan anta att fjärilen snabbt sprider sig vidare. Den liknar vanliga guldmalar men bör ändå vara lätt att känna igen på de två vinklade tvärbanden och det korta rotstrecket i framvingarna (Fig. 1). Som svenskt namn föreslår Magnus **kastanjemal**.

Roeslerstammia erxlebella (Fabricius), lindbronsmal. Arten uppvisar en del egendomligheter. I södra delen av landet flyger den i två generationer runt lind, *Tilia*, men i norr i en generation bland björk, *Betula*, vilka uppenbarligen är de enda näringsväxterna för larven fast de står systematiskt långt från varandra. På kontinenten anges förekomma en närstående art, *R. pronubella*, med till större delen gula bakvingar, med endast björk som näringsväxt och med motstridande uppgifter om möjligen avvikande genitalier. Djur med sådana gula bakvingar insamlades i en lindallé i Up. Väsby, Torsåker 30.V.2002 av Bengt Wickholm och Christer Ågren, men inga genitalieskillnader gentemot normala har kunnat upptäckas och de får tills vidare betraktas endast som en sällsynt avvikelse.

Coleophora asteris Mühlig, strandastersäckmal, kan vara värd att nämna, eftersom den lätt förbises bland andra oansenliga säckmalar på havsstränder. Bengt Å. Bengtsson ville gärna ha mer material av arten och jag hade nog inte sett arten på Skånes östsida, så vi skraphåvade särskilt på strandaster, *Aster tripolium*, när vi samlade tillsammans mot kvällen 27.VI vid Vårhallarna norr om Simrishamn. På en kort stund fick vi utan vidare ihop tiotals exemplar.

Ethmia quadrillella (Goeze, 1783) (*funerella*), lungörtsorgmal, tog Peter Koch-Schmidt 8.VI i Öl. Högsrum, Odens flisor. Jesper Lind rapporterar ett exemplar från Vitesten i Småland 27.VI. Arten flyger gärna inne i mörk skog på dagen och kan vara svår att upptäcka bland skuggor och dagrar, vilket kan förklara att den så sällan ses.

Elachista tetragonella (Herrich-Schaeffer), lundstarrminerarmal, är en ytterst lokal art som klassas som sårbar, eftersom många av lokalerna för värdväxten, lundstarr, *Carex montana*, hotar att försvinna genom ändrade brukningsformer i lantbruket och skogbruket (Svensson 1977, Gärdenfors 2000). Glädjande nog har Jan-Olov Björklund funnit en helt ny lokal i Up. Enköping, Ekolsund. Fjärilen håvades 27.VI mitt på dagen i mängd från tuvor av lundstarr, som växte i skuggan under de gamla lindarna i allén upp mot slottet. Dagen efter besökte Göran Palmqvist lokalen och upplevde arten.

Eteobalea tririvella (Staudinger), trestreckad silvermal, har sin enda säkra förekomst i Norden på Gotska Sandön, där Jan Jonasson upptäckte arten, men han fann sedan också ett exemplar på Gårdby sandfält på Öland 14.VII.76 (Svensson 1977). På Öland har den förgäves eftersökts av åtskilliga lepidopterologer och man kunde misstänka att fyndet gällde ett förfluget exemplar. Emellertid är sandfältet sannolikt en fast lokal för fjärilen. Göran Palmqvist har upptäckt ett slitet exemplar därifrån som han tagit 3.VII.91 men som hamnat bland *Eulamprotes wilkella* i samlingen. Enligt anteckningar hade han och Hans Hellberg skraphåvat där kl. 20-21. Även på Gotska Sandön är fjärilen svårsamlad.

Monochroa species. Göran Palmqvist sände mig efter insamling på Öland sommaren 1999 en fjäril med genitalpreparat som varken han eller jag kunde få till någon känd art och därför tog jag upp den som ny art för landet (Svensson 2000). Bengt Å. Bengtsson och Roland Johansson har varit särskilt aktiva att leta efter mer material och fann också på ön fler liknande små och teckningslösa fjärilar eller t.o.m. ännu mer extrema, men som hade genitalier som *M. lucidella*. Det hade på något sätt blivit sammanblandning av genitalpreparat så att en *M. servella* kommit att avbildas. Någon okänd art finns alltså inte.

Eana argentana (Clerck), silvergråvecklare, finns kvar i Ludvika, där den hade massförekomst 2001 och 2002 (Svensson 2003). Håkan

Figur 1. ***Cameraria ohridella*** *Deschka & Dimic, föreslagen det svenska namnet kastanjemal. Här avbildas en tjeckisk fjäril. Arten har på ett par decennier brett ut sig över nästan hela Europa från den först upptäckta förekomsten i Makedonien och har 2003 också nått sydvästra Sverige. Foto: Christer Bergendorff.*

Cameraria ohridella *has in a couple of decades invaded most of Europe and is in 2003 also found in southwestern Sweden.*

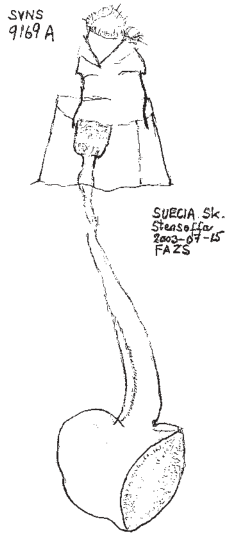
Figur 2. ***Udea lutealis*** *(Hübner), blekgult ängsmott. Namnet är inte så rättvisande för denna hona som kommit i Markus Franzéns ljusfälla i Stensoffa i Skåne, men genitalierna passar bäst in på denna art jämfört med övriga europeiska arter i släktet. Foto: Christer Bergendorff.*

Udea lutealis*. The latin name does not fit very well on this female that came into the light-trap at Stensoffa in Scania, belonging to Markus Franzén, but the genitalia are most similar to this species compared with other European species in the genus.*

Elmquist besökte platsen 22.VII och fann fjärilen, om än inte riklig, vilket kan bero på att flygningen redan kulminerat.

Eucosma metzneriana (Treitschke), malörtskottvecklare, har verkligen invaderat Sverige. Sydligast kom den i Jan-Olof Ördéns fälla på Sandhammaren i Skåne 8-9.VI och Håkan Elmquist tog två exemplar i Kabusa 5.VII. I nordöstra Skåne fick jag en mängd delvis redan avflugna exemplar flygande kring gråbo i skymningen och senare till ljus utanför Åhus 10.VI. Den 14.VI fick Bo Olsson ytterligare ett exemplar på samma plats. I Blekinge togs arten av Bert Pettersson och från Öland och Gotland föreligger en mängd rapporter (från Per-Eric Betzholtz, Clas Källander, Jesper Lind, Mats Lindeborg och Nils Ryrholm), tidigast 10.VI och senast 5.VII. Nordligast har den tagits i Halland, Vallda 3.VI av Jan Jonasson och på östkusten i Södermanland, Utö 9.VII av Göran Palmqvist och i Uppland, Marma skjutfält 15 VII av Ingemar Frycklund. Det är väl intet tvivel om att *metzneriana* kommit för att stanna.

Oncocera semirubella (Scopoli), käringtandmott, har rapporterats från Skåne av Henrik Jeansson, Jesper Lind, Ronny Lindman, Jan Sjöstedt och Jan-Olof Ördén, från Blekinge av Per-Eric Betzholtz, från Öland av Per-Eric Betzholtz, Benny Henriksson, Peter Koch-Schmidt och Jesper Lind, från Gotland av Markus Forslund och Bo Olsson, från Närke 2002 av Hans Carlsson och från Uppland av Magnus Åkerman. En del av fynden kan vara immigranter, men arten är säkerligen bofast lite varstans i landet, inte minst på lokaler med god förekomst av

Figur 3. Genitalier av den extrema färgvarianten av ***Udea lutealis*** *från Stensoffa i Skåne.*

Genitalia of the extreme colour variant from Stensoffa in Scania.

käringtand, *Lotus corniculatus*, som larven verkar gilla.

Nephopterix angustella (Hübner), benvedsmal. Under året har 6:e–13:e svenska exemplaren kommit till ljus i augusti-september, 5 insamlade på sydkusten i Skåne av Markus Franzén, Mikael Johannesson, Clas Källander och Nils Ryrholm samt 2 i Runsbäck på Öland av Mats Lindeborg. Det återstår fortfarande att hitta larver som bekräftelse på att arten blivit bofast i landet. Den lever i frukten av benved, *Evonymus europaeus*, där busken växer i skugga, och röjes som vuxen i augusti på exkrementer från ingångshålet.

Homoeosoma nebulella (D&S), molnigt tistelkorgmott, har kanske inte helt dött ut i landet igen efter sin invasion 1999 (Svensson 2002). Håkan Elmquist rapporterar ett exemplar från Öl. Dörby 17.IX.

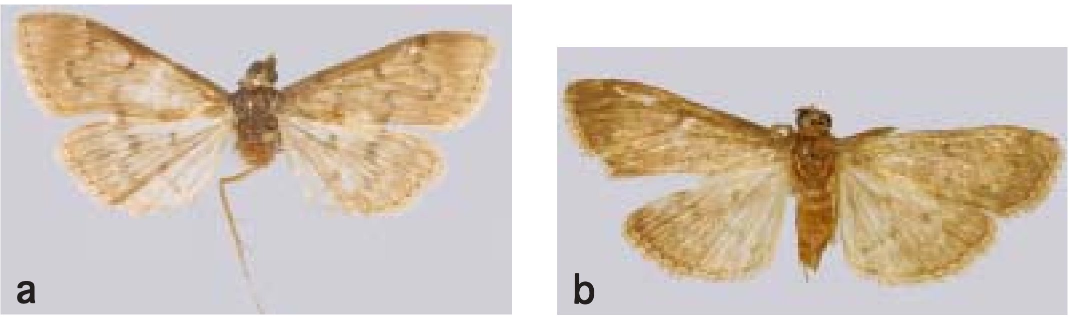
Endotricha flammealis (D&S), lövkrattmott, ser ut att ha haft ett ovanligt gott år vid kusterna att döma av rapporter men även tagits som troligt sträckdjur i Blekinge av Per-Eric Betzholtz, i Halland av Ronny Lindman och Ola Malm samt på Öland av Jesper Lind och Mats Lindeborg.

Agriphila latistria (Haworth), långstreckat gräsmott, sågs senast i Sverige 1998 (Svensson 1999). Ett exemplar har kommit 10-20.VIII i Clas Källanders och Nils Ryrholms ljusfälla i Sandhammarsområdet, alltså fortfarande i Skånes sydosthörn. Man kan misstänka att det är en tillfällig immigrant.

Ostrinia palustralis (Hübner), vattenskräppemott. Denna praktfulla fjäril har uppenbarligen flugit omkring en del denna sommar. Jan-Olof Ördén fick 3 exemplar 2-7.VI i ljusfälla på Sandhammeren i Skåne, Bengt Å. Bengtsson en hona i Sandby på Öland 10.VI och Jesper Lind ett exemplar 8.VI i Mellstaby samt 8 exemplar vid Nyköping i Södermanland 4.VI och Roland Bergman tog 24.VI ett exemplar på ljus i Krylbo nytt för Dalarna. Lättast får man annars arten genom att på vårisen samla in de karakteristiskt avbitna stänglarna av värdväxten, vattenskräppa, *Rumex hydrolapathum*, i vilka förpuppningen sker.

Nascia cilialis (Hübner), jättestarrmott, har Jan-Olof Ördén fått på ljus på Sandhammaren i Skåne från den 6 till den 15.VI och Bert Pettersson ny för Blekinge, också på ljus. Över kärr med jättestarr,‘*Carex riparia*, kan man ibland se fjärilen flyga i antal.

Udea lutealis (Hübner), blekgult ängsmott. Markus Franzén fick 15.VII i sin ljusfälla i Stensoffa, Lunds forskningsstation i Skåne, en hona av en fjäril som verkade helt obekant (Fig. 2). Den bruna färgen påminde om den i Sverige ännu inte funna *U. fulvalis*, men genitalierna (Fig. 3) var alltför avvikande. Däremot verkade de möjligen kunna passa in på *U. elutalis*, känd från grannländerna söder- och österut, enligt bild 243b i Hannemann (1964). Jämförelsepreparat av djur erhållet från Naturhistoriska riksmuseet har emellertid avslöjat att Hannemanns bild inte är *elutalis* utan *lutealis*, vars bild 249b i

Figur 4. ***Herpetogramma licarsisalis*** *(Walker), föreslagen det svenska namnet golfbanemott. a) hane, b) hona, funna i kopula i ljusfälla i Sörtorp i Södermanland år 2000 av Karl Källander. Fjärilen verkar vara på snabb spridning över världen, men ändå är det svårt att hitta en rationell förklaring till fyndet. Foto: Christer Bergendorff.*

Herpetogramma licarsisalis. *a) male, b) female, found in copula by Karl Källander in a light-trap at Sörtorp in the provice of Södermanland in the first year of the millennium. The moth seems to be spreading rapidly over the world, but it is still difficult to find a rational explanation to the Swedish find.*

stället är ganska missvisande. Sannolikt är djuret från Stensoffa en färgaberration. Det finns dock skäl att hålla utkik efter liknade sällsynta former för ytterligare studier.

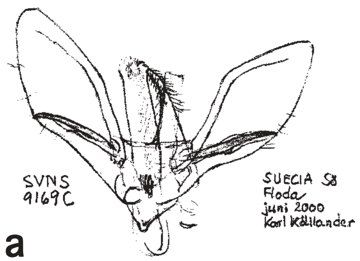
Herpetogramma licarsisalis (Walker, 1859). Karl Källander fick i juni 2000 i sin ljusfälla på gården i Sörtorp, Floda i Södermanland ett mott i kopula som inte såg särskilt påfallande ut och väl därför blev stående obestämt (Fig. 4). Vid besök hos mig i december 2003 hade Clas Källander och Nils Ryrholm med sig dessa djur (som nu hade brutits isär) och satte mig på prov. Det framgick snart att de på Internet hade hittat en art med detta namn som kunde passa in. Den hade på senare år spritt sig till olika länder, även England, och t.o.m. blivit skadegörare på golfbanor genom att larven äter gräs. Genitalierna av den svenska hanen (Fig. 5a) stämmer mycket bra med material från Australien, utlånat från Naturhistoriska riksmuseet, medan honan (Fig. 5b) visar svagare längsränder och taggfält i bursa än den australiska, vilket dock bör kunna ligga inom normal variation. Hur denna kopula kunnat hamna i ljusfällan är ett oförklarligt mysterium. Fjärilarna måste rimligen ha flugit var för sig och träffats först inne i fällan, vilket nästan förutsätter en lokal population. Någon sådan har dock inte iakttagits av Karl. Som svenskt namn godkänner han **golfbanemott**.

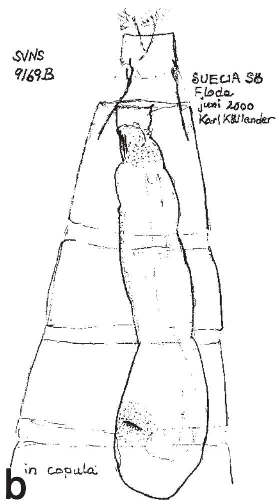
Agrotera nemoralis (Scopoli), avenboksmott, hade inte setts i landet på åtskilliga år när den hittades på Gotland 2002 (Svensson 2003). Förhoppningen att den skulle etablera sig här igen ser ut att infrias. Jan-Olof Ördén insamlade två exemplar på Sandhammaren i sydöstra Skåne 6-11.VI och Per-Eric Betzholtz fick i Norra Ålebäck arten ny för Öland 6-11.VI, där Mats Lindeborg också tog ett exemplar i Runsbäck så sent som 14.VII. På Gotland fick Clas Källander och Nils Ryrholm i sina ljusfällor sammanlagt 18 exemplar i Sundre och Hamra 10.V-17.VII och Göran Palmqvist ett exemplar i Garda, Käldängen 14.VII. Jan Jonasson tog arten ny för Gotska Sandön 22-28.VI. Sannolikt är dock en hel del av dessa influgna.

Som vanligt har Per-Eric Betzholtz rapporterat en del **extragenerationsdjur** på Öland: *Dioryctria abietella*, grankottmott, i Näsby 12-18.IX, *Phycitodes binaevella*, storpunktsmott, och *Schoenobius forficella*, saxsävmott, i Norra Ålebäck 9-14.IX och *Elophila nymphaeata*, näckrosmott, i Solberga 19-24.IX. Bengt Å. Bengtsson nämner troliga andragenerationer av *Epiblema uddmanniana*, björnbärsvecklare, och *Evergestis limbata*, löktravmott.

Aktuella lokaler

Bunkeflostrand, Sk. Malmö (Fig. 6). Här hittade jag för många år sedan nattflyet *Photedes morrisii* som ny för landet flygande bland rörsvingel, *Festuca arundinacea*. Gräset syns i förgrunden på fotot och i bakgrunden Lernacken, landfästet för bron till Danmark (utanför bilden). Här på havsstranden har Magnus Wedelin skraphåvat den mycket lokala *Elachista stabilella*, kalkgräsminerarmal, och ljusfångat stävmalen *Monochroa niphognatha*, fyrpunkterad dystermal. Numera har det blivit modernt att kreatursbeta havsstränder, något som anses ha utrotat *morrisii* från den danska lokalen, men Magnus har här lyckats rädda en bit av stranden från det bete som nu sker med Highland cattle. Vi kan vänta oss att finna fler sällsynta småfjärilar, exempelvis *Elachista scirpi*, havssävminerarmal. På sin tid letade jag här förgäves efter galler

Figur 5. Genitalier av ***Herpetogramma licarsisalis*** från Sverige. a) hane, b) hona.

Genitalia of ***Herpetogramma licarsisalis*** *from Sweden. a) male, b) female.*

av *Eucosma krygeri*, strandmalörtgallvecklare, som jag senare fann på Falsterbonäset. Kanske kan denna raritet bland vecklare nu ha spritt sig hit. Lokalen kan man nå genom att köra mot havet från Statoil-macken. Koordinater: RN 61630/13170, UTM UB579595.

Komposteringsanläggningen sydväst om Åhus, Sk (Fig. 7). Här samlade jag 10 juni med avsikt att få *Eucosma metzneriana* ny för Skåne. Den fanns också rikligt, se ovan. Men där fanns mycket annat, exempelvis *E. conterminana*, sallatsfrövecklare, *Tinagma anchusella*, oxtungeskäckmal och *Ethmia terminella*, gråkantad sorgmal, i mängd. Vid ett nytt besök 30 juli erhölls *Coleophora clypeiferella*, ribbad mållsäckmal, *C. squalorella*, tvåfläckad mållsäckmal m.m. både genom skraphåvning och på ljus. Mycket återstår säkert att upptäcka där. ”Skräpmarker” kan också ha sitt intresse men är tyvärr sällan långlivade. Lokalen kan nås enklast med bil från landsvägen Transval-Ripa, där en gropig markväg, skyltad Tippvägen, går norrut till en avspärrning med stenblock, medan en bom in på komposteringsanläggningen ofta är öppen. Koordinater: RN 62004/14032, UTM VB536978.

Kolhögarna utanför Åhus, Sk (Fig. 8). Lokalen ligger 2 km norr om föregående och har fått sitt namn av de stora kolhögar för beredskapsändamål som låg där fram till ungefär ett halvsekel efter andra världskriget. Den är kanske mest känd för den oansenliga rariteten *Eulamprotes plumbella*, blydystermal, som där gärna kommer till ljus efter mitten av juli vid tallen mitt på bilden. På markvägen har man på hösten hittat galler av *Augasma aeratella*, trampörtgallmal. Även denna lokal förändras ganska snabbt till det sämre genom igenväxning med självsådd tall. Den nås från landsvägen Åhus-Norra Åsum, där en väg till idrottsplats går norrut med ett stort igenväxande grustag på vänster sida. Koordinater: RN 62018/14038, UTM VB542994.

Gårdby sandfält, Öl. Bild saknas men skulle i stort sett endast visa en ganska hårt betad plan sandmark omgiven av taggtrådsstängsel och stengärde och få buskar och träd. Största rariteten är förmodligen *Eteobalea tririvella*, trestreckad silvermal, se ovan, men den rätt exklusiva *Stomopteryx remissella*, gråbrun palpmal, flyger där i skymningen mitt i juni. I ett litet grustag mellan den nerlagda järnvägen och landsvägen brukar den lilla vita *Elachista festucicolella*, fårsvingelminerarmal, sitta på grässtrån på natten vid samma tid. På en liten övergiven åker i sydväst kan *Cataplectica farreni*, björnlokeskärmmal, skakas från blommor av björnloka, *Heracleum*, i mitten av juli. Lokalen ligger väster om den östra landsvägen på Öland just före ett större tallområde med svarttall längs vägen norrut. Öster om landsvägen finns ett rastplatsliknande område med toalett. Längs tallskogen går en markväg västerut som man bör undvika att köra på, eftersom där lever en känslig stekel i sanden.

Rodarve, Go, Östergarn. Bo Olsson har särskilt fäst sig vid denna lokal på östligaste Gotland, där han anser att *Pyralis regalis*, kungligt ljusmott, har en fast förekomst. Han har fått fjärilen på lampa vid besök 3.VIII.1999 och två exemplar 3.VIII.2003. På samma ställe har Håkan Elmquist och Göran Liljeberg fått ett exemplar på bete 12.VIII.2003. Andra ovanliga arter därifrån är *Pyrausta sanguinalis*, blodrött ljusmott, *P. cingulata*, gördelljusmott,, *Pima boisduvaliella*, strandärtmott, *Eucosma balatonana*, bitterfibblefrövecklare, *Caryocolum cauligenella*, backglimgallmal. Lokalen är ett litet nerlagt grustag i vallen mellan havsstranden och den smala och något gropiga grusvägen utmed Östergarns östligaste udde. På vallen växer gammal krokig tall, några lövträd och nyponbuskar. Lokalen är lätt att nå och ostörd. Koordinater: RN 636790/168648, UTM CJ743639.

Utö skjutfält, Sö. Här har Göran Palmqvist 9 juli funnit flera intressanta småfjärilar som *Bryotropha boreella*, dimorf mossmal, *Bactra suedana*, strecksumpvecklare, *Leioptilus lienigianus*, gråbofjädermott, nya för Södermanland. Lokalen nås med färja och cykel med släpkärra, vilka kan medföras eller lånas på ön. Övernattningsmöjligheter finns i vandrarhem men måste beställas långt i förväg, och på campingplats, som dock brukar vara ganska stökig. Plats kan möjligen ordnas i militärförläggning i samband med pågående naturinventering och Fredrik Sjöberg, Runmarö, kan här ge råd. Militära övningsfält ger ofta speciella biotoper med lång livslängd, men kan erbjuda problem med åtkomligheten. Koordinater: RN 6537/1640.

Havsvik på Raggarön, Up, Östhammar. Fast-

Figur 6. Bunkeflostrand, intressant havsstrandlokal i sydvästra Skåne med bl.a. ***Monochroa niphognatha****, fyrpunkterad dystermal. Foto: Magnus Wedelin.*

Interesting sea shore locality in south-western Scania with e.g. ***Monochroa niphognatha****.*

igheten visar fortfarande drag av ett mera ålderdomligt lantbruk med skogsbete, även om korna försvunnit på 1990-talet och viss granplantering skett. Betning sker nu med får och hästar. Marken är starkt kalkpåverkad och röd kalksten hittas rikligt på stranden och i odlingsrösen. Konstgödsel har aldrig förekommit. Den mest anmärkningsvärda fjärilen är *Depressaria nemolella*, gotlandssäfferotplattmal, som Jan-Olov Björklund fått på ljus i ett exemplar vardera 19 och 29 juli. I Svinnö på fastlandet 6 km därifrån hade Ingemar Frycklund tagit ett exemplar på ljus 30 juli 1997 (Svensson 1998). Lokalen är kanske den enda säkra i världen för närvarande, eftersom fjärilen inte återfunnits på typlokalen på Gotland på många år. Naturligtvis finns på lokalen också de andra säfferotplattmalarna, *D. libanotidella* och *Agonopterix quadripunctata*. Den 20 juli fick Jan-Olov en annan raritet på ljus, *Rhyacionia piniana*, dvärgtallvecklare, förutom många andra mer eller mindre sällsynta och lokala arter. Man når lokalen från landsvägen Östhammar-Öregrund söderut över Långalma, och på Havsvik finns en markväg ner mot stranden. Man bör tala med markägaren. Koordinater för omnämnd ljusfångstplats: RN 6679/1655.

Immigration

Nattflymottet (*Nomophila noctuella*) var som vanligt den vanligaste immigranten, men flera rapportörer noterade arten som mindre allmän än tidigare år. En hel del exemplar iakttogs redan på försommaren, exempelvis omkring 20 på Sandhammaren i Skåne 25-26.V av Jan-Olof Ördén, 2 i Nottebäck i Småland 6-11.VI av Per-Eric Betzholtz och 4 på södra Gotland 10.V-12.VI i ljusfälla av Clas Källander och Nils Ryrholm. Förmodligen var detta en invandringsvåg vars avkomlingar gav en rikligare förekomst på

Figur 7. Komposteringsanläggningen sydväst om Åhus. På lokalen har ***Eucosma metzneriana****, malörtskottvecklare, uppenbarligen funnit sig väl tillrätta, liksom andra arter som lever på ruderatväxter. Vinterbild. Foto: Ingvar Svensson.*

Waste land locality, where ***Eucosma metzneriana*** *and other waste land species have found a suitable site. Winter picture.*

Figur 8. Kolhögarna utanför Åhus är inte kvar, men har kanske förorsakat att sandfältet inte exploaterats utan fortfarande hyser en ovanlig fjärilfauna med exempelvis ***Eulamprotes plumbella****, blydystermal, och* ***Augasma aeratella****, trampörtgallmal. Vinterbild. Foto: Ingvar Svensson.*

The coal mounds west of Åhus are not there any more but probably caused the sand field to have escaped exploitation and thus still houses rare moths like ***Eulamprotes plumbella*** *and* ***Augasma aeratella****. Winter picture.*

hösten. Sista exemplaren sågs 7.XI på Gotland. Nordligast har arten rapporterats från Uppsala i Uppland av Clas Källander och västligast i Halmstad av Ronny Lindman. Anmärkningsvärt är att varken Bo Olson eller jag sett några nattflymott i Balsby eller Österslöv bara några mil från kusten i Skåne.

Kungsljusmottet (*Anania verbascalis*) har däremot ryckt upp sig ytterligare från föregående år. Jan-Olof Ördén ljusfångade sammanlagt 9 exemplar på Sandhammaren i Skåne under perioden 6.VI-24.VIII, där även Jesper Lind fick 3 exemplar på ljus 21-26.VIII, Henrik Lind ett exemplar 12-15.IX och Clas Källander & Nils Ryrholm ett exemplar 17-20. VIII. I Kivik fick Peter Koch-Schmidt fjärilen 22.VI och Markus Franzén på sydkusten 3 exemplar 10.VIII-16.IX, varav ett på bete. I Blekinge fick Per-Eric Betzholtz ett exemplar på Utlängan 4-21.VIII. Jesper Lind insamlade vidare enstaka exemplar i Sm. Vitesten 27.VI, i Hulterstad på Öland 28.VI och 3 exemplar i Mellstaby 17-28.VI. På Öland fick Bengt Å. Bengtsson fjärilen i Lenstad 13.VIII och Per-Eric i Beijershamn 28.VIII. På Gotland fångade Clas Källander och Nils Ryrholm arten i två generationer: i ett ex 29. VI, 3 ex 14.–30 VI, ett ex 29. VI –17. VII och 1 ex 30. VIII-26. IX. Håkan Elmquist tog arten nordligast, i Sö: Västerljung 6.IX.

Vandrarängsmottet (*Udea ferrugalis*) har igen visat sig efter ett års frånvaro. Marcus Franzén fick ett exemplar vardera 10-25.VII i Kåseberga, 17-19.IX och 20-22.IX i Mossby på sydkusten i Skåne.

Betmottet (*Loxostege sticticalis*) och majsmottet (*Ostrinia nubilalis*) har rapporterats från åtskilliga platser men verkar inte just ha uppträtt som immigranter under detta år.

Kålmalen (*Plutella xylostella*) har Clas Källander liksom förut hållit ögonen på. Hemma hos sig i Up. Uppsala, Husbyborg såg han de första två exemplaren 7.V. Natten 18-19.V kom hela 29 exemplar till lampan. Därefter mera sparsam förekomst. Under hösten förekom inga påtagliga migrationer av arten. September gav endast 3 exemplar och efter den första frostnatten den 23 visade sig inga kålmalar. Per-Eric Betzholz såg första kålmalen 1.VI på Öland. Överhuvud har kålmalen inte besvärat fjärilsamlarna nämnvärt under året.

Nya landskapsfynd

7. *Heringocrania chrysolepidella*. Öl (BÅBS99, LTSS96, PGAS00).
25. *Stigmella confusella*. Vr (PENS).
50. *S. tityrella*. Vr (mina PENS).

74. *S. hemargyrella*. Vr (mina PENS).
98. *Ectoedemia intimella*. GS (JOJS).
133. *Cauchas rufimitrella*. Vr (PENS).
142. *Incurvaria masculella*. Vr (PENS).
212. *Monopis laevigella*. Ög (FAZS).
227. *Tinea svenssoni*. Go (PGAS).
242. *Caloptilia robustella*. Bo (PHNS 02).
284. *Phyllonorycter brevilineatella*. Up (BJOS 95).
290. *P. maestingella*. Vr (PENS).
314 a. *P. pastorella*. Gä (FYKS).
316b. *Cameraria ohridella*. Sk (mina GCLS, WMAS).
320. *Roeslerstammia erxlebella*. Vr (PENS 64).
376. *Yponomeuta sedella*. GS (JOJS), Hs (FAZS 01).
424. *Digitivalva reticulella*. Sö (PGAS).
435. *Leucoptera orobi*. Vr (PENS 97).
445. *Glyphipterix minorella*. Vr (PENS).
446. *G. forsterella*. Vr (PENS).
452. *Semioscopis strigulana*. Me (GFJS).
454. *S. steinkellneriana*. Me (GFJS).
479. *Agonopterix ciliella*. Me (GFJS 01).
482. *A. selini*. Ög (FAZS 94).
492. *A. arctica*. Nb (GNBS).
493. *A. ocellana.* Me (GFJS 00).
517. *Ethmia bipunctella*. Gä (KJCS).
525. *Batia internella*. Vg (JOJS, PHNS).
537. *Anchinia daphnella*. Me (GFJS 00).
542. *Hofmannophila pseudospretella*. Me (GFJS 02).
552. *Stephensia brunnichella*. Vr (PENS).
556. *Elachista tetragonella*. Up (BJOS).
564. *E. compsa*. GS (JOJS).
603. *E. serricornis*. Vr (PENS).
604. *E. juliensis*. Vr (PENS).
619. *Coleophora flavipennella*. Vr (PENS).
620. *C. limosipennella*. Bo (säck JOJS).
627. *C. siccifolia*. Vr (PENS).
654. *C. trifolii*. GS (PGAS).
671. *C. albidella*. Vr (PENS).
722. *C. trochilella*. Jä (JOJS).
744. *Chrysoclista lathamella (razowskii)*. Sk (HEQS 77, VKBS).
781. *Sorhagenia janiszewskae*. Vr (PENS 02).
792. *Scythris disparella*. Jä (JOJS).
801. *Metzneria lappella*. Vr (PENS).
822. *Monochroa conspersella*. Vr (PENS).
826a. *M.* species. Strykes.
878. *Bryotropha boreella*. Sö (PGAS).
922. *Scrobipalpula psilella*. Gä (KJCS).
924. *Scrobipalpa acuminatella*. GS (JOJS).
952. *Caryocolum vicinella*. Vr (PENS 97).
996. *Brachmia lutatella*. GS (FAZS 00).
1014. *Archips oporana*. Me (GFJS 02).
1054. *Neosphaleroptera nubilana*. Gä (KJCS).
1071. *Acleris roscidana*. Bo (PHNS).
1111. *Phalonidia alismana*. Vr (PENS).
1153. *Olindia schumacherana*. Go (KJCS).
1166. *Olethreutes dissolutana*. Vr (PENS 89).
1190. *Hedya ochroleucana*. Vr (PENS 96).
1215. *Endothenia marginana*. GS (JOJS).
1220. *Lobesia reliquana*. Vr (PENS).
1224. *L. abscisana*. Vr (PENS).
1228. *Bactra suedana*. Sö (PGAS).
1251. *Epinotia trigonella*. Me (GFJS 00).
1252. *E. indecorana*. Hs (FAZS 01).
1254. *E. solandriana*. To (FAZS 02).
1256. *E. maculana*. GS (FAZS 00).
1267. *E. nigricana*. Vr (PENS).
1273. *E. rubiginosana*. Vr (PENS).
1297. *Epiblema uddmanniana*. GS (JOJS).
1300. *E. rosaecolana*. Vr (PENS 01).
1305. *E. foenella*. GS (JOJS).
1308. *E. cirsiana*.Vr (PENS).
1316. *Eriopsela quadrana*. Hs (GFJS 00).
1324a. *Eucosma metzneriana*. Sk (EQTS, OLBS, SVNS, ÖRDS), Bl (PEBS), Ha (JOJS), Sö (PGAS).Up (FYKS).
1330. *E. conterminana*. Vr (PENS 96).
1361. *Pammene albuginana*. Sö (PGAS).
1362. *P. suspectana*. Up (BJOS).
1369. *P. germmana*. Ög (FHDS).
1371. *P. rhediella.* Vr (PENS).
1399. *Cydia funebrana*. GS (JOJS), Me (GFJS).
1411. *Dichrorampha alpinana*. GS (JOJS).
1426. *D. sedatana*. Vr (PENS).
1429. *Prochoreutis sehestediana*. Up (BJOS).
1466. *Oxyptilus distans*. Bl (PEBS).
1481. *Stenoptilia pelidnodactyla*. GS (PGAS).
1497. *Leioptilus tephradactyla*. Ög (FAZS 99).
1498. *L. lienigianus*. Sö (EQTS, PGAS).
1512. *Oncocera semirubella*. Nä (CHAS 02).
1515. *Pempelia formosa*. Ög (FAZS).
1517. *Sciota adelphella*. Bl (BZZS), Go (KJCS, RYRS), Sö (PGAS).
1526. *Abrephia compositella*. Bl (BZZS).
1545. *Myelois circumvoluta*. Ha (LNYS).
1559. *Phycitodes maritima*. Ög (FAZS), Vr (PENS).
1561. *P. saxicola*. Vr (PENS 01).
1566. *Ephestia kuehniella*. Vr (PENS).
1580. *Acentria ephemerella*. Ån (ATTS), Nb (GNBS).
1595. *Crambus uliginosella*. Vr (PENS).
1629. *Platytes alpinella*. Me (GFJS 02).
1639. *Eudonia pallida*. Gä (KJCS, RYRS).
1646. *Evergestis limbata*. Ha (LNYS 99), Sö (PGAS).
1657. *Heliothela wulfeniana*. Bl (PEBS).
1661. *Pyrausta porphyralis*. Me (HAPF).
1673. *Sitochroa palealis*. Vs (ELIS).
1677. *Ostrinia palustralis*. Dr (BRNS).
1686. *Anania verbascalis*. Bl (BZZS, PEBS), Sm (LJRS).
1690. *Nascia cilialis*. Bl (PEBS).
1701a. *Herpetogramma licarsisalis*. Sö (KJKS 00)
1706. *Agrotera nemoralis*. Öl (BZZS, LTSS).

Insamlare

ATTS = Ulla-Britt Andrén, BEFS = Christer Bergendorff, BJOS = Jan-Olov Björklund, BRNS = Roland Bergman, BZZS = Per-Eric Betzholz, BÅBS = Bengt Åke Bengtsson, CHAS = Hans Carlsson, ELIS

= Claes Eliasson, EQTS = Håkan Elmquist, FAZS = Markus Franzén, FHDS = Nils Forshed, FOUS = Markus Forslund, FYKS = Ingemar Frycklund, GCLS = Carl-Axel Gertsson, GFJS = Östen Gardfjäll, GNBS = Bert Gustafsson, HAPF = Sami Haapala, HEQS = Karl-Johan Hedquist, HEYS = Benny Henriksson, JHES = Henrik Jeansson, JMKS = Mikael Johannesson, JOHS = Roland Johansson, JOJS = Jan Jonasson, KAHS = Hans Karlsson, KJCS = Clas Källander, KJKS = Karl Källander, KSMS = Peter Koch-Schmidt, LNHS = Henrik Lind, LJRS = Jesper Lind, LNYS = Ronny Lindman, LTSS = Mats Lindeborg, MLOS = Ola Malm, OLBS = Bo Olsson, PEBS = Bert Pettersson, PENS = Carl-Åke Pettersson, PGAS = Göran Palmqvist, PHNS = Hans Pettersson, RYRS = Nils Ryrholm, SJTS = Jan Sjöstedt, SVNS = Ingvar Svensson, VKBS = Bert Viklund, WCMS = Bengt Wickholm, WMAS = Magnus Wedelin, ÅCHS = Christer Ågren, ÅKMS = Magnus Åkerman, ÖRDS = Jan-Olof Ördén.

Litteratur

Cederholm, L. 1978. Namnkoder – ett förslag till enhetliga personangivelser inom biologin. – Ent. Tidskr. 99:135-141.

Cederholm, L. 1991. Svenska Zoolog-listan. – Stencil. Zoologiska Museet i Lund.

Deschka, G. 1994. Die Rosskastanienmotte – Lebensbild eines blattmienierenden ”Schädlings”. – ÖKO.L 16 (3):32-36.

Gärdenfors, U. (ed.) 2000. Rödlistade arter i Sverige 2000. – ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

Hannemann, H.-J., 1964. Die Wickler, Die Zünslerartigen. – Die Tierwelt Deutschlands 50. VEB Gustav Fischer Verlag Jena.

Svensson, I. 1977. Anmärkningsvärda fynd av Microlepidoptera i Sverige 1976. – Ent. Tidskr. 98:37-43.

Svensson, I. 1998. Anmärkningsvärda fynd av småfjärilar (Microlepidoptera) i Sverige 1997. – Ent. Tidskr. 119:47-59.

Svensson, I. 1999. Anmärkningsvärda fynd av småfjärilar (Microlepidoptera) i Sverige 1998. – Ent. Tidskr. 120:23-35.

Svensson, I. 2000. Anmärkningsvärda fynd av småfjärilar (Microlepidoptera) i Sverige 1999. – Ent. Tidskr. 121:1-12.

Svensson, I. 2002 Anmärkningsvärda fynd av småfjärilar (Microlepidoptera) i Sverige 2001 – Ent. Tidskr. 123:1-11.

Svensson, I. 2003 Anmärkningsvärda fynd av småfjärilar (Microlepidoptera) i Sverige 2002. – Ent. Tidskr. 124:13-21.

Svensson, I., Elmquist, H., Gustafsson, B., Hellberg, H., Imby, L. & Palmqvist, G. 1994. Catalogus lepidopterorum sueciae. – Naturhistoriska Riksmuseet & Entomologiska föreningen, Stockholm.

Svensson, I. & Palmqvist, G. 1990. Förteckning över svenska fjärilsnamn. – Entomologiska föreningen, Stockholm.

Fjällfjärilsrapport försenad

Vanligtvis brukar det första numret av ET för året också innehålla en rapport över fjolårets fynd av fjärilar i fjällen författad av Nils Ryrholm och Anders Ohlsson. Tyvärr saknas den i detta nummer då den inte hann bli klar i tid. Detta beror i sin tur till stor del på att redaktören ska vara föräldraledig under våren vilket gör att detta häfte gjorts i ordning lite tidigare än brukligt.

Fjällfjärilrapporten kommer istället i andra numret i år. Den som vill veta vad det står i den före sommaren ska dock inte misströsta. Du kan få den i förskott på pdf-fil. Om du skickar en e-post till redaktören och ber om den så översänder jag den.

Mats Jonsell, ET-red.